

УДК 336.1:352.075

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Мельник Вікторія Іванівна, к. е. н., доцент
кафедри державного управління,
публічного адміністрування та
регіональної економіки ХНЕУ ім. С. Кузнеця

У сучасних умовах одним з першочергових завдань реформування системи державних фінансів та адміністративно-територіального устрою України визначено формування ефективних механізмів фінансового забезпечення функціонування територіальних громад задля їх повноцінного залучення до процесів соціально-економічного зростання держави. Це передбачає зміну у поглядах на економічний розвиток окремих територій, характер фінансових взаємозв'язків села, громади, органів влади й обумовлює необхідність нарощування фінансової бази місцевого самоврядування і, як наслідок, зростання його самодостатності та фінансової незалежності.

Проблематика місцевих фінансів все частіше стає об'єктом наукових досліджень в Україні. Особливо актуалізується вона в контексті децентралізації влади, об'єднання територіальних громад з метою оптимізації їх фінансового забезпечення та створення належного підґрунтя для покращення умов життя кожного громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблематиці еволюції наукових поглядів на розвиток територіальної громади присвячено праці таких вчених, як Т. Бондарук, О. Ботанов, Ю. Демків, А. Коваленко, В. Кравченко. Науковою проблемою щодо підходів до дослідження теоретичних основ фінансового потенціалу регіону, територій з точки зору визначення сутності, структури, характеристики окремих складових, аналізу їх ефективності присвячено численні праці таких науковців, як В. Боронос, Г.

Возняк, Є. Волковський, О. Дем'янчук, О. Єрмошкіна, М. Козоріз, В. Кунцевич, І. Лук'яненко, В. Свірський, О. Тимошенко, О. Хістева, С. Шумська.

Спираючись на наявні численні наукові напрацювання в царині досліджень фінансів територіальних громад, інституціональних основ їх функціонування як економічної системи загалом, так і відповідних окремих складових, бачимо, що перш за все потребують дослідження підходи до трактування поняття «територіальна громада», а також більш ретельного розгляду потребує аналіз інституційного середовища місцевого самоврядування, взаємозв'язків та взаємовідносин між його окремими інституційними суб'єктами в рамках фінансових відносин, та особливостей формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад у сучасних умовах децентралізації.

У зв'язку з цим метою дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів фінансового забезпечення функціонування об'єднаних територіальних громад в Україні.

Територіальна громада як соціально-економічне явище є особливим утворенням з притаманною їй відповідною низкою якісних і кількісних характеристик. Територіальна громада як провідний суб'єкт місцевого самоврядування посідає одне з важливих місць у теоретичних дослідженнях щодо визначення її природи, сутності, ознак та місця її ролі у стратегії розвитку всієї цілісної фінансово-економічної системи країни. Особливої актуальності такі питання набувають в сучасних умовах процесів децентралізації та становлення новітньої системи організації функціонування фінансів місцевого самоврядування в Україні як складної інтегрованої економічної системи з відповідними властивостями розвитку [1].

Територіальна громада як інституційний суб'єкт фінансових відносин формується, розвивається та функціонує в рамках мікро- та макроінституційного середовища в контексті принципово нової моделі системи місцевого самоврядування загалом та місцевих фінансів зокрема з відповідною

упорядкованою системою діяльності суб'єктів фінансових відносин, головним з яких сьогодні виступають територіальна громада та органи місцевого самоврядування, правовий статус яких закріплено в Конституції України, об'єктами є фінансові ресурси, що мобілізуються, розподіляються та використовуються місцевими органами влади для виконання покладених на них функцій і завдань [2].

В результаті дослідження виявлено такі характерні ознаки територіальної громади як інституційного суб'єкта фінансових відносин: фінансова відокремленість, фінансова персоніфікація, фінансова правосуб'єктність, що включає фінансову правоздатність і дієздатність. Виокремлено такі види фінансових відносин територіальної громади як інституційного суб'єкта з іншими відповідними фінансово-економічними інститутами в рамках інституційного середовища.

1) В рамках макроінституційного середовища:

державою, а саме інститутом державного бюджету у вигляді податкових платежів до бюджетів різних рівнів; відрахування до різних фондів державного, регіонального рівнів та фондів територіальної громади; фінансово-економічної підтримки; бюджетного фінансування; отримання/надання субвенцій; отримання/надання міжбюджетних трансфертів; надання економічних пільг; надання публічних благ та послуг;

банківською системою (надання/отримання комунального кредиту, місцевих позик та їх обслуговування; розміщення коштів на депозитах).

2) В рамках мікроінституційного середовища:

підприємницьким сектором (обслуговування господарських зв'язків; грошова винагорода працівникам; задоволення потреб ринку; реалізація соціальних та інфраструктурних проектів; створення умов для розвитку підприємництва; залучення інвестиційного капіталу);

регіональною фондовою біржею (лістинг облігацій місцевої позики);

страховими компаніями;

іншими територіальними громадами (організація на договірних засадах

співробітництва з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених повноважень; здійснення спільних проектів за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших не заборонених законодавством джерел, спрямованих на соціально-економічний, культурний розвиток територій; організація спільного фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності з метою забезпечення ефективного використання ресурсів територіальних громад);

членами суспільства (надання якісних та диференційованих послуг своїм жителям);

задоволення суспільних потреб; розробка програми місцевого розвитку та фінансування інших заходів для всебічного покращення умов проживання жителів громади.

Необхідною умовою формування громадянського суспільства в Україні є активізація реформ у системі місцевого самоврядування у напрямі зростання ролі територіальних громад як основного суб'єкта соціально-економічного прогресу відповідної території.

Закономірності становлення світогосподарської системи показують, що ефективність виконання територіальною громадою покладених на неї функцій і досягнення стратегічних пріоритетів вимагає належного фінансового забезпечення як поточного функціонування, так і цілей розвитку. Фактично має місце перенесення ваги процесів соціально-економічного розвитку на місцевий рівень. У цих умовах територіальна громада має виступати одночасно і як носій соціально-економічного розвитку територій, і як рушійна сила досягнення стратегічних цілей територіального утворення [3].

Водночас сукупність системних проблем в економіці України, пов'язаних із недосконалістю управління процесами формування та використання фінансових ресурсів на місцевому рівні, практично унеможлиблює досягнення означених завдань територіальної громади.

До основних перешкод для досягнення ефективності фінансового забезпечення розвитку територіальних громад на сучасному етапі віднесено такі: невідповідність сучасних тенденцій формування доходів місцевих бюджетів сільських територіальних громад цілям підвищення їх фінансової спроможності; відсутність стимулів ефективного використання власного фінансового потенціалу територій; суттєва диференціація територіальних громад за рівнем бюджетної забезпеченості; неефективна структура місцевих бюджетів регіону, а також їх вертикальна та горизонтальна розбалансованість; мізерні обсяги видатків місцевих бюджетів територіальних громад на фінансування розвитку територій; недосконалий механізм проведення Державною казначейською службою бюджетних платежів, що здійснюються органами місцевого самоврядування.

Таким чином, означена сукупність наявних проблем поряд із новими викликами, що диктуються сучасними реформами в країні, доводять необхідність кардинальних змін у практиці управління фінансовими ресурсами як на рівні держави, так і регіонів, територіальних громад, перегляду форм і механізмів забезпечення виконання функцій органами місцевого самоврядування, удосконалення наявної моделі фінансового забезпечення повноважень органів місцевого самоврядування в напрямі посилення оптимальності її фіскального та стимулюючого ефектів і відповідності як реаліям сьогодення, так і потребам збалансування інтересів центру та регіонів, усунення диспропорцій фінансової забезпеченості окремих територій, зниження напруги у міжбюджетних відносинах.

Література:

1. Дем'яненко В. Є. Модернізація сільських територіальних громад та фінансового механізму забезпечення їх розвитку / В. Є. Дем'яненко // Вісник Дніпропетровського держ. аграрно-економічного ун-ту. – 2015. – № 4. – С. 115–120.
2. Щур Р. І. Фінанси територіальних громад: особливості формування в

сучасних умовах / Р. І. Щур // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 20, ч. 3. – С. 162-165.

3. Сухарська Л. В. Елементи системи фінансового забезпечення розвитку територіальної громади / Л. В. Сухарська // Вісник Нац. акад. держ. управління при Президентіві України. Сер. Державне управління. – 2016. – №1. – С. 119–125.

Матеріали конференції публікуються в авторській редакції.